

Forord

Denne designmanualen er utarbeidet på oppdrag av Dong Energy som et verktøy for å sikre at Midtfjellet vindpark blir bygget på en måte som ivaretar landskapshensyn og terrengbehandling i byggeprosessen når det gjelder inngrep i terrenget i form av veier, fundamentplasser (kranoppstillingsplasser), kabler, grøfter og massetak.

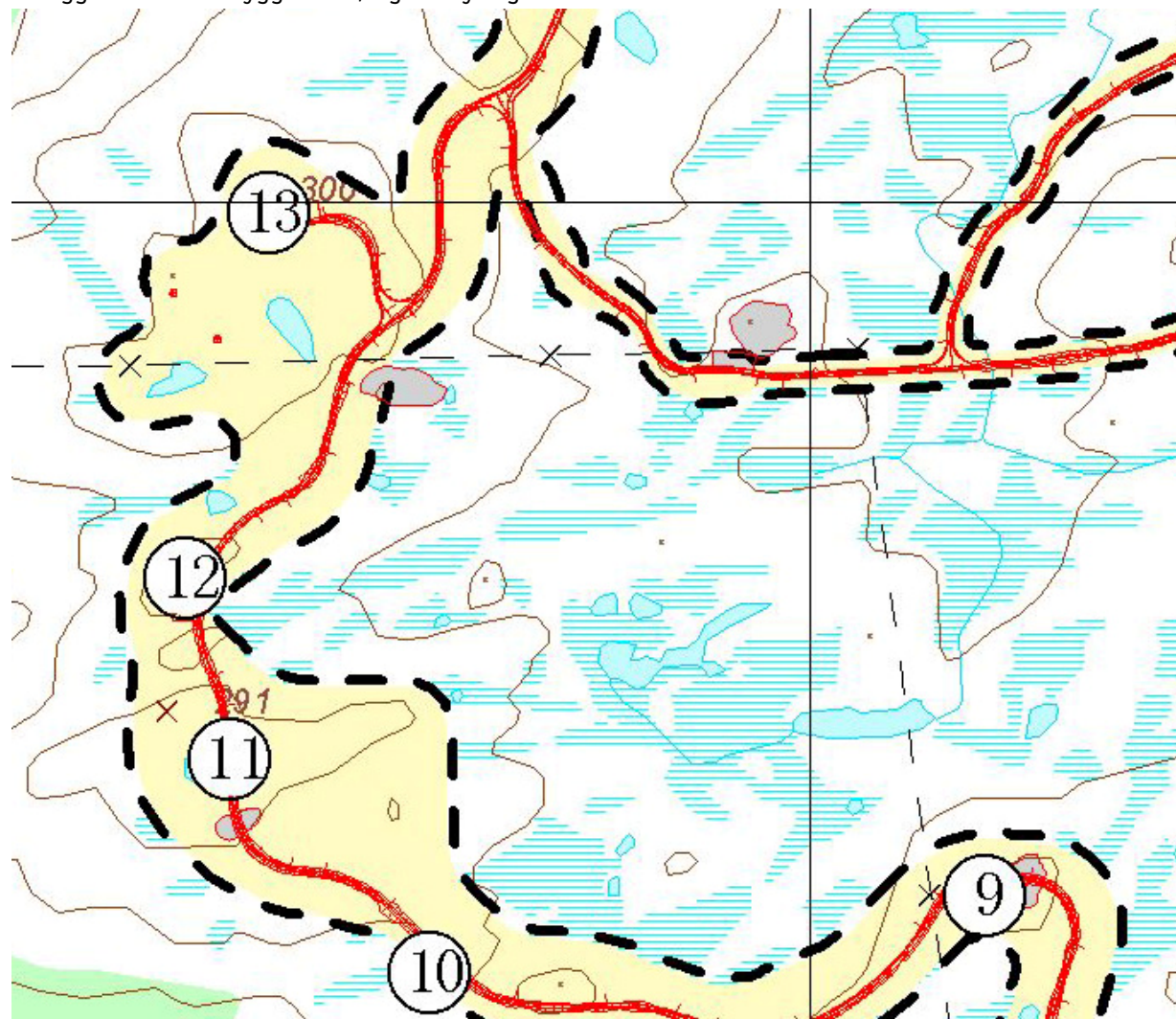
Manualen er basert på de erfaringer som er høstet fra bygging av vindparkene på Hitra og Smøla, og på gjeldende kunnskaper om naturlig revegetering.

Ansvarlig for manualen er landskapsarkitekt Einar Berg, Inter Pares as. Bidragsyttere til arbeidet har vært Ingar Iversen (prosjektmedarbeider ved bygging av Smøla vindpark), Søren Pedersen (prosjektleder Dong Energy), Astrid Skrindo (forsker ved UMB), Kari Hope (landskapsarkitekt Plan Vest AS), Ole Vidar Lunde (elverksjef Fitjar kraftlag) og medarbeidere hos Akvator AS og Plan Vest AS.

Oslo, oktober 2007

Hva er denne designmanualen?

Designmanualen skal både være et hjelpemiddel i reguleringsplanleggingen av veier og plasser mv., en veileder for entreprenør, byggeleder og anleggsarbeidere i byggefasen, og et styringsdokument som skal sikre at arbeidene utføres i samsvar med de intensjoner som er nedfelt i planene.

Plan- og prosjekteringsfase

Det skal reguleres for to alternative layouter for Midtjellet vindpark, der det vil være noen forskjeller i både vefremføring, oppstillingsplasser og krav til minimumskurvaturer (horisontalt og vertikalt). Akvator AS har ansvar for utarbeiding av reguleringsplan og bebyggelsesplan. Planlegging og prosjektering skal skje med deltakelse av landskapsarkitekt med sikte på å oppnå en best mulig landskapstilpasning av veitraseer, kabeltraseer, fundamentplasser og massetak. Designmanualen skal bidra til å bevisstgjøre planmedarbeiderne til å søke landskapsmessig optimale løsninger for utformingen. Eksempelvis: skal veitraseen legges slik at den medfører en mindre skjæring og liten fylling, eller skal skjæring unngås men slik at en da får en større fylling? Designmanualen vil ikke gi fasiten på dette på ethvert punkt langs traseene, men kan bidra til å klargjøre valgene. Tverrprofiler skal utformes slik at de i størst mulig grad er i tråd med intensjonene i manualen.

Planene skal vise ytre inngrepsgrenser rundt og langsmed de planlagte anleggselementene.

Veiledning i byggefase

Byggeleder, entreprenør og arbeiderne på anlegget plikter å gjøre seg kjent med innholdet i manualen. Det skal avholdes et kick-offmøte/kurs før arbeidene igangsettes der alle som arbeider med anlegget skal motiveres til å gjøre en best mulig jobb med å gjøre Midtfjellet vindpark til et terrengtilpasset anlegg. Medarbeiderne skal stimuleres til å føle ansvar og stolthet for arbeidet, og de får tildelt kursbevis for gjennomført kurs.

Designmanualen skal alltid være for hånden hos byggeleder, og den skal alltid være tilgjengelig på alle byggemøter dersom det oppstår spørsmål om utførelse som angår terrengbehandlingen.

Styringsdokument i byggefase

Designmanualen skal også være et overordnet styringsdokument.

Det skal være landskapsarkitekt tilknyttet prosjektet i hele byggefasen. Landskap og miljøhensyn skal være en standardpost på alle byggemøter for å holde bevisstheten oppe omkring disse spørsmålene. Landskapsarkitekten skal rutinemessig få tilsendt alle byggemøtereferater, og kan på eget initiativ be om befaringer på anlegget.

Der man ønsker å fravike retningslinjer som er angitt i manualen, skal dette behandles som annen avviksrapportering. Ved avviksbehandlingen skal landskapsarkitekten rådspørres. Tiltakshaver eller tiltakshavers representant er ansvarlig for at det gis tid nok til å behandle slike avvik på en tilfredsstillende måte.

Tidligere gjennomførte prosjekter har vist at entreprenør og byggeleder underveis i byggefasen kan komme opp med forslag til planendringer som forbedrer terrengbehandling og landskapstilpasning. Slike initiativ skal verdsettes. Det må etableres rutiner som sikrer at planforbedringer kan implementeres og godkjennes. Husk at det ofte er sammenfallende interesse med at inngrepene gjøres så skånsomme som mulig, og at utførelsen samtidig også er økonomisk gunstig!

Overordnede retningslinjer

Inngrepene skal avgrenses i planene og i terrenget

Bebyggelsesplanen angir maksimal ytre inngrepssone for anleggskorridorene (veier, fundamentplasser, kabelgrøfter og massetak). Utenfor disse grensene er inngrep ikke tillatt, ei heller kjøring i terrenget. Også arealer for mellomlagring av avdekkingsmasser skal ligge innenfor de angitte inngrepsgrensene. Inngrepsgrensene må imidlertid planlegges romslig nok til at man får til god terrengbehandling innenfor potensielt berørt areal. Blir arealene for trange og små, kan det medføre dårlige løsninger for f.eks. håndtering av avdekkingsmassene.

Når arbeidet igangsettes, fastlegger prosjektlederen, entreprenøren og landskapsarkitekten endelige inngrepsgrenser, som skal være en innsnevring av de reguleringsangitte maksimalgrensene. Hensikten er at entreprenøren selv skal få forståelse av å bli hørt, og å selv få et eierforhold til grensene.

Fastlagt ytre inngrepsgrense merkes tydelig i terrenget. Det er entreprenørens eget ansvar å sørge for merking og løpende overvåking av at grensene overholdes. Merkingen skal utføres med enkle midler og slik at merkene selv ikke påfører landskapet unødvendige inngrep (merking med stikker, tape osv.).

Entreprenørens garanti skal fungere som sikkerhet for at bestemmelsene overholdes.

Massebalanse

Det skal tilstrebes intern massebalanse både når det gjelder byggemasser og tildekkingsmasser. I prinsippet skal det ikke tilføres masser utenfra til anleggsområdet. Masser skal ikke flyttes flere ganger, eller transporteres over lengre avstander enn det som er nødvendig for gjennomføringen av tiltakene.

Stedegne ressurser skal brukes

Det skal i utgangspunktet ikke introduseres fremmede arter ved vegetasjonsetableringen, men satses på de stedegne ressursene i avdekkingsmassene. Det skal også fortrinnsvis brukes masser fra internt i anlegget, og ikke bringes inn tilskuddsmasse utenfra.

Eksisterende toppmasser er en verdifull ressurs som må forvaltes

Masser som fjernes kan inndeles i tre sjikt:

Markdekket, som omfatter vegetasjonen og rotsonen til plantene ("torva").

Avdekkingsmassene, som utgjør topplaget av øvrig jord, med røtter og frømateriale.

Undergrunnsmassene, som er de mer eller mindre sterile løsmassene med lite organisk innhold.

Markdekke og avdekkingsmasser kan samlet betegnes som **toppmasser**.

Eksisterende toppmasser inneholder både røtter og frømateriale som kan hjelpe til med rask reetablering av naturlig vegetasjon. Ved å håndtere både markdekke og avdekkingsmasser skånsomt, er mulighetene for rask reetablering av et naturlig vegetasjonsbilde gode.

Også naturlig patinert stein med lav er en ressurs. Slik stein må også tas vare på og plasseres ut i terrenget der det er naturlig.

Naturlig vegetasjonsmosaikk

Sideterreng langs veier, plasser og massetak skal i størst mulig grad tilpasses de stedlige omgivelsene. Det tilstrebes en naturlig overflatemosaikk som gjenspeiler tilstøtende terreng og vegetasjon. Er det karrig vegetasjon og rabber på stedet, skal sideterrengtet også normalt ha et karrig preg.

En variert, naturlig vegetasjonsmosaikk i veiskråningene gjør at inngrepene glir inn i terrenget rundt og derved blir mindre iøynefallende

Langsiktighet i vegetasjonsetableringen

Den langsiktige utviklingen av vegetasjonsbildet er viktigere enn den kortsiktige. Blant annet kan det være feilaktig å "pynte opp" for mye dersom dette hemmer en naturlig vegetasjonsutvikling og terrengmosaikk. Gjødslingsstrategi og – mengder skal fortrinnsvis komme den stedegne vegetasjonsutviklingen til gode, og ikke næringselskende "fremmedarter". Derfor er det bedre med en langsommere, men naturlig utvikling, enn et "irrgroent" raskt etablert grasdekke.

Overganger mellom inngrep og eksisterende terreng

Normalt skal overgangen mellom inngrep og eksisterende terreng utføres så mykt som mulig. Men der oppmyking i seg selv vil se unaturlig ut, eller medføre unødige inngrep, kan et rent snitt mot omgivelsene være riktig. Landskapsarkitekten kan gi råd om beste utforming her.

Erosjonskontroll

Skråninger på fyllingsskråninger og løsmasseskjæringer skal utføres slik at erosjonsproblemer minimeres og fortrinnsvis unngås. Vegetasjon skal raskest mulig reetableres for å binde overflaten. Best resultat får en vanligvis ved å legge både undergrunnsmasser og toppmasser løst ut, slik at vannet siver inn i fyllingen fremfor å samle seg i erosjonsrenner i overflaten.

Ved spesielt problematiske partier skal det brukes geonett for å sikre mot erosjon.

Avskjæringsgrøfter for sigevann kan også være aktuelt.

Byggefasen skal omfatte revegeteringen

Prosjektet kan først demobiliseres tredje år etter ferdigstilt anlegg. To år etter ferdigstilling skal det foretas en gjennomgang av anlegget for å se om det er noe som må følges opp og rettes på (mangelfull/feilaktig vegetasjonsutvikling, erosjonsskader osv.). Tiltakshaver får et år på seg til å rette opp påpekte mangler. På slutten av tredje års vekstsesong gjennomføres endelig sluttbefaring. Hvis det fortsatt er mangler, må disse også rettes opp, og avslutningstidspunktet forskyves med ytterligere et år.

Sprengsteinsøl skal samles inn og ryddes opp

Sprengsteinsøl og andre anleggsspor utenfor veier og fundamentplasser skal samles inn og ryddes opp. Sprengstein på over knyttnevestørrelse omfattes av disse retningslinjene. Innsamlingen skal fortrinnsvis gjøres manuelt, og må uansett foregå på en slik måte at dette arbeidet i seg selv ikke setter varige spor i terrenget.

Miljøplan skal utarbeides

Det skal utarbeides en miljøplan for prosjektet, blant annet for håndtering av forurensning, emballasje og avfall. Den vil fungere som sikkerhet for at de visuelt relaterte miljømålene ivaretas.

Et trygt anlegg for de som ferdes i området

Anlegget skal ikke representere noen sikkerhetsrisiko for fremtidige brukere av området. Det innebærer at det ikke skal stå igjen farlige skrenter eller ustabile skrånninger. Permanent sikkerhetsinngjerding på anlegget er en fallitterklæring og også unødvendig visuell forurensning, og skal ikke forekomme.

Veier

Standard veibredde utenom veikryss og plasser skal være 5 m pluss veiskulder. Grøft langs vei bør der det er mulig utformes med et mykt tverrprofil, ikke ha brattere helning enn nødvendig, og helst være så grunne som mulig uten at det går ut over grøftens funksjon.

Veiene skal ved ferdigstilling ha gruset toppdekke med velgradert grus. Det skal i driftsfasen føres jevnlig tilsyn med veiene slik at toppdekket holdes ved like. Innenfor planområdet er det tillatt med deponier for veigrus. Deponiene legges primært i kanten på fundamentplasser med fjellskjæringer mot naturlig terreng, eller i foten av rehabiliterte massetak. Størrelser og plasseringer av deponi godkjennes av byggelederen og landskapsarkitekten.

Fjellskjæringer

Permanente tosidige skjæringer skal unngås. Veilinjen legges slik at den har en sluttutforming med én skjæringsside og eventuelt en fyllingsside. Det skal ikke stå igjen knatter på utsiden av profilet.

Maksimal skjæringshøyde skal i utgangspunktet være 3 meter. Det kan dispenseres fra kravet dersom det er begrunnet i at ingen landskapsmessig bedre løsning lar seg gjennomføre. Der skjæringshøyden utgjør en sikkerhetsrisiko, bør profilet avtrappes. Typiske tverrprofiler skal utarbeides av landskapsarkitekt, og være retningsgivende for arbeidet.

Lengden på sammenhengende skjæringer skal begrenses så langt det er mulig. Skjæringer på mer enn 30-40 m sammenhengende lengde bør unngås.

Som "standard" løsning legges det utsprengte masser inn mot foten av skjæringen for å gi denne en visuelt god terrengmessig forankring. Disse massene kles med et moderat sjikt med torv/avdekkingsmasser (ca. 10 cm dekketykkelse, eller tykkelsen på naturlig torv). En slik "fot" skal oppfattes som en del av, eventuelt en forlengelse av grøfteprofilet.

Fremstikkende røtter og torvkanter på toppen av skjæringen skal kappes og fjernes.

Fjellskjæring uten tiltak

Jordmasser er trukket ned fra toppen og inn i foten av skråningen, og gir fjellskjæringen bedre landskapstilpasning og visuell forankring

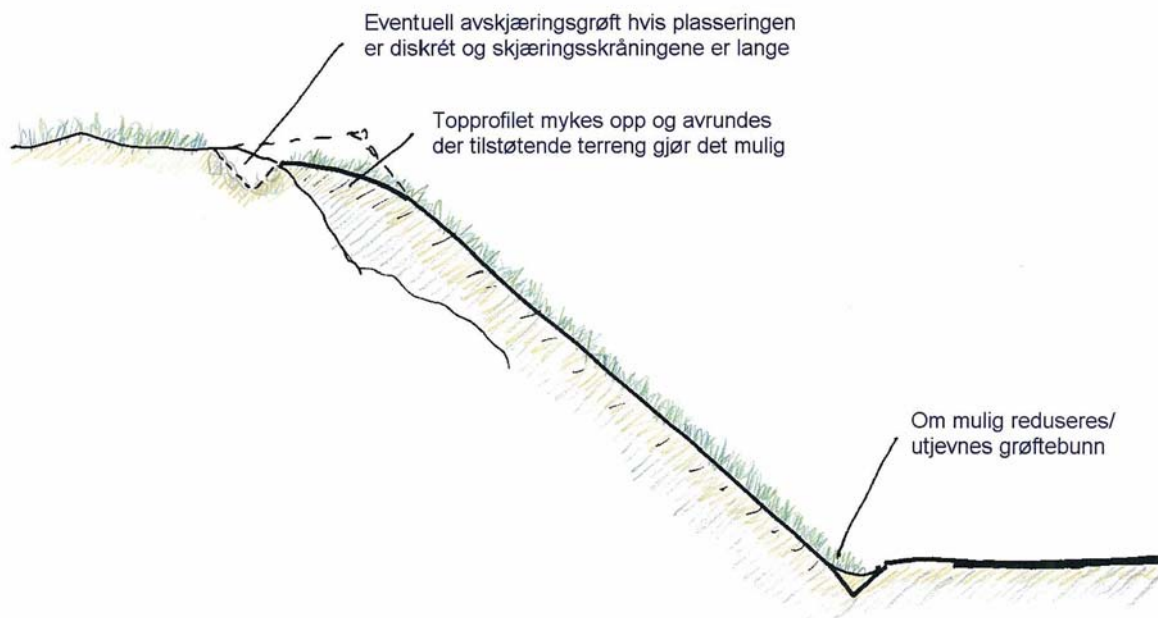
Løsmasseskjæringer/voller

Tosidige voller skal generelt unngås.

Lange skråningsflater på løsmasseskjæringer (lengder på 5-7 m og mer) bør generelt unngås. Synker terrenget ovenfra ned mot skjæringstoppen over lengre partier, kan overflateavrenningen skape erosjonproblemer. Det bør da lages avskjæringsgrøfter i overkant hvis det er praktisk mulig, og der grøften selv ikke vil utgjøre et estetisk problem. På spesielt vanskelige partier/ustabile masser skal skråningen sikres med kokosnett av nedbrytingskvalitet på 5-10 år.

Eventuelt gjenstående fremspring av nabber får stå igjen for å skape variasjon i skråningsprofilen.

Skråningene jordkles/torvsettes, alt etter området karakter. På skrinne partier skal det ikke brukes torv med stor mektighet. Et tynnere jordsjikt grubbes inn i skråningsmassene.

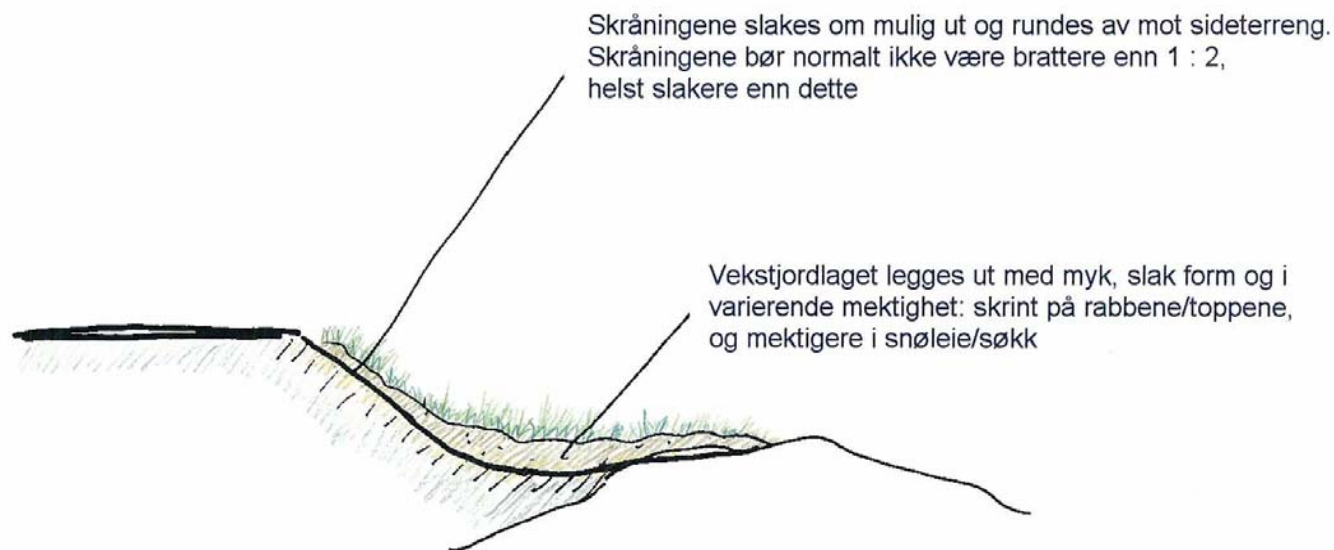
Utforming av løsmasseskråning

Fyllingsskråninger

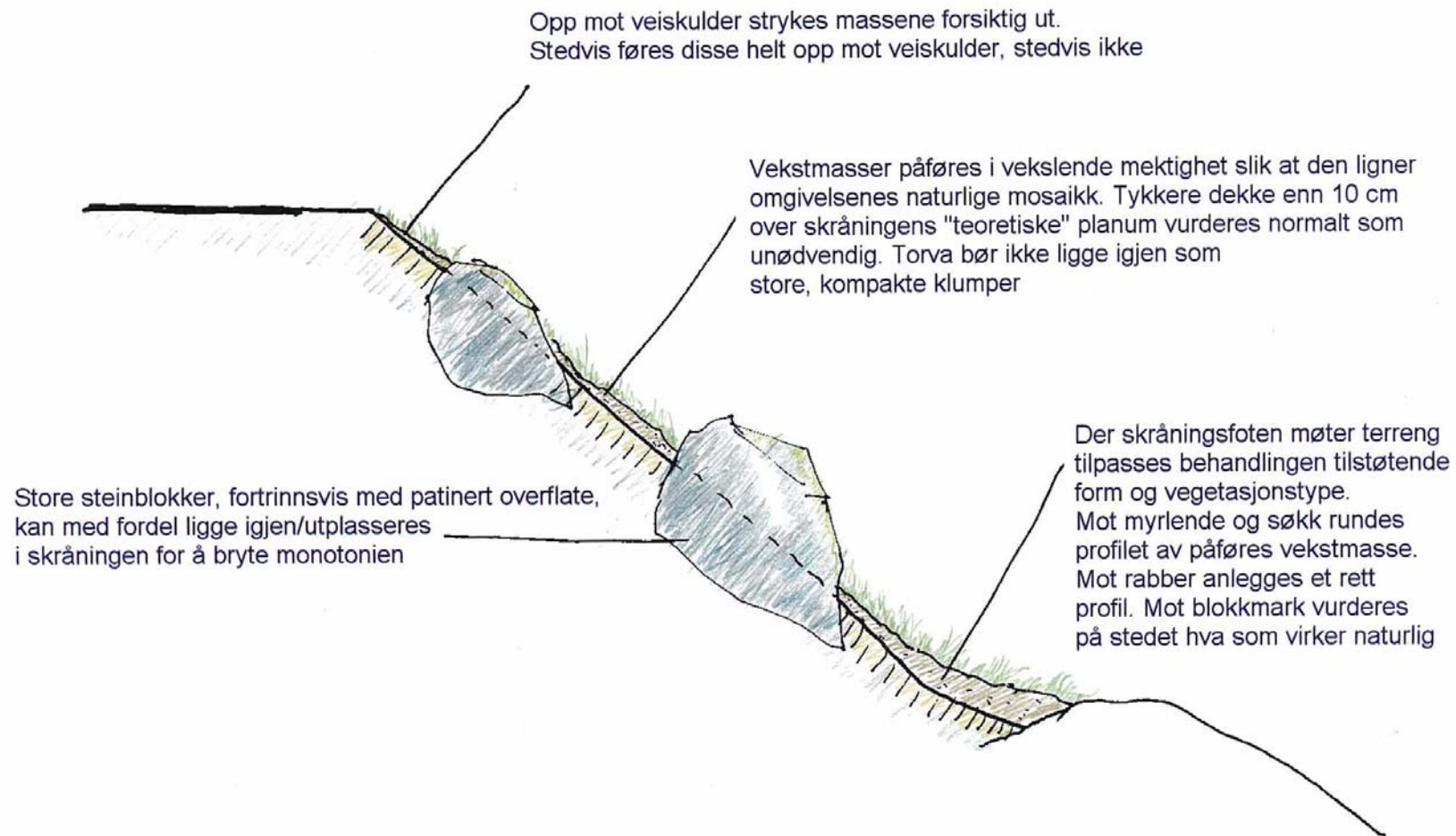
Fyllingsskråningene bør generelt ikke være brattere enn at tilførte masser og markdekke står stabilt, fortrinnsvis mellom 1 : 1,5 og 1: 2. På skrån timer som ikke er så høye/lange, vil det være naturlig å legge tilbake mellomlagret torv fra avdekket veitrau, se avsnittet om "Avdekking av masse". Der det er naturlig ut fra omgivelsene, trekkes torvkledningen helt opp mot veiskulder.

På høye fyllingsskrån timer, særlig på de høyest beliggende områdene i vindparken, vil det være naturlig å legge avdekkingsmasser i foten, og å la dette gå over i et skinnere parti opp mot toppen av skrån timer. For å motvirke monotoni, særlig på lange, sammenhengende partier med fyllingsskrån timer, kan det være gunstig å utplassere noen store (fortrinnsvis naturlig patinerte) steinblokker et stykke ned i skrån timer, og så legge ut jord rundt disse. Det er særlig lange, sammenhengende innerkurver som skaper visuell monotoni, og her man bør prioritere slike tiltak.

Høye skrån timer skal som utgangspunkt ferdigstilles ettersom arbeidet skrider frem ved at avdekkingsmasser påføres etter hvert som fyllingen bygges opp.

Utforming av slak fyllingsskrån timer

Utforming av bratt fyllingsskråning

Bekkeløp, stikkrenner og kulverter

Ved fremføring av vei skal det så vidt mulig tas hensyn til eksisterende bekkeløp. Kryssing av bekker skal gjøres skånsomt, og med minst mulig endring av opprinnelig bekkeløp. Stikkrenner og kulverter under vei skal legges så kort som mulig. Berørte bekkkanter behandles på en måte som gjør det mulig å reetablere et naturlig økosystem, samtidig som det må gjøres nødvendige tiltak som sikrer mot uønsket erosjon. Fremstikkende kanter av rør, kulverter osv. skal kappes av og/eller plastres inn med masser slik at veikanten får et enhetlig og naturlig preg.

Avdekking og tilbakeføring av av masse

Veitrauet sjaktes ut i full bredde inklusive veiskulder og grøfter. På flatt terreng legges det ut duk i 5 m bredde parallelt med veitraseen (normalt ensidig). Overflatesjiktet som tas ut legges pent til side med torvsiden opp oppå denne duken for mellomlagring. Veien bygges ikke i lengre parseller enn at toppmassene kan tilbakeføres så raskt som mulig. Når bærelaget er lagt på plass, flyttes avdekkingsmassene og eventuelt bevart markdekke tilbake på sidekantene inklusive grøftetrauet. Hvis det er langvarig tørkeperiode i byggetiden, vannes det nyetablerte markdekket. Dekketykkelsen gis av tykkelsen på avdekkingsmassene på stedet.

Rabber og skrinne flater skal normalt ikke dekkes til med torv. Nakne rabber pusses for steinsprut. På skrinne flater strykes det litt mager morene over flatene slik at disse legger seg i forsenkningene.

Der tverrprofilen har bratte skråningsflater med løsmasse, må avdekket torv kjøres vekk til et annet egnet mellomlager (fortrinnsvis med duk). Også i disse tilfellene er det viktig å håndtere torva pent og varsomt, og å ikke pakke massene. Er det nødvendig å stue massene sammen, skal disse ikke lagres i hauger, men i ranker på maksimal høyde 1 m. Også på parseller med bratte skråningsflater skal man ikke drive lengre veilengder enn at torva kan tilbakeføres innen 2 uker. For tildekking av skråningene kan også avdekkingsmasser fra fundamentplassene brukes. Normalt vil det være slik at man driver opparbeidingen av to fundamentplasser og det mellomliggende veistykket i en samlet operasjon.

Der det ikke er mulig å få lagt tilbake overflatetorv, skal jordmassene legges forsiktig på sideterrenget, uten å klappe til eller kompaktere massene. Det kan kanskje se uryddig ut den første tiden, og på nært hold, men dette vil i lengen gi et mer naturlig resultat, og også være mindre utsatt for erosjonsrenner i overflaten, se avsnittet om erosjonskontroll under de overordnede retningslinjene.

Kabelgrøfter legges separat etterat veiene er grovplanerte og overflatedekket er tilbakeført. Det brukes kabelgraver som lager en smal renne. Kabelen rulles ut fortløpende fra spesialkjøretøy. Grøften fylles umiddelbart tilbake med tildekkingsmasse når kabelen er lagt på plass. Som underlag for toppdekket, jevnes grove fyllingsflater med avdekkede løsmasser. Dette for å skape god jordkontakt mot overflatesjiktet, og for å forhindre at verdifull torv og jord forsvinner ned mellom steinene. Er det sparsomt med deponert markdekke, deles torva opp og legges ut som spredte flak på jordskråningene slik at de kan fungere som frøbanker. Torvflak må om nødvendig festes slik at de ikke sklir av skråningen.

I flatt terreng skaves avdekkingsmassene pent av og legges med torva opp ved siden av veilinjens.

Etter at veien er grovplanert,
legges torven på sideterreng
langs tilstøtende vei

Etter grovplanering legges massene med torva opp tilbake på sideterrenget til veien. Kabelgrøft og toppdekke på veien anlegges etterpå.

Fundamentplasser/kranoppstillingsplasser

Fundamenteringsløsning for vindturbinene vil ikke bli fastlagt i reguleringsfasen. Generelt vil det være snakk om tre aktuelle typer fundamenter, avhengig av grunnens beskaffenhet.

På grunnlendte partier og på bart fjell kan en fundamenteringsløsning med fjellforankringsbolter i stål (rock adaptors) være å foretrekke. Det gir minst terrenginngrep og forbruker minst betong. Fundamentene vil i dette tilfellet prefabrikeres og kjøres til fundamentplassen for montering på et avrettet underlag av betong. Fundamentet vil bli boltet til underliggende fjell.

Alternativt kan der anvendes et fjellforankret betongfundament, som også gir små terrenginngrep.

På løsmassepartier er det antakelig nødvendig med gravitasjonsfundamenter, der man graver et hull i bakken og støper en massiv betongplate i bunnen av hullet. Plate overfylles med knust stein. Denne typen fundament medfører noe større terrenginngrep enn de to foregående metodene.

Uansett valg av løsning, vil det være ønskelig å unngå oppstikkende fundamenter. I prinsippet skal disse flukte med planum på fundamentplassen. Det gir et mest ryddig preg, og gir møllene også best visuell forankring.

Er det nødvendig å ta opp høydeforskjeller for å oppnå dette, kan det gjøres på to måter: enten ved å senke fundamentet ytterligere til det flukter med plassen, eller å sluttplanere fundamentplassen med slakt fall/stigning slik at den tar opp høydeforskjellen – eventuelt en kombinasjon av disse metodene. I helt spesielle tilfelle kan det være riktig å avvike fra dette prinsippet, og la fundamentet stå opptil 2-3 meter høyere enn plassen. Det vil være i tilfelle hvor det vil medføre uforholdsmessig store terrenginngrep å anlegge plass og møllefundament i ett plan.

Ellers gjelder de samme prinsipper for behandling av skjæringer, skråninger og avdekkingsmasser/tilbakeføring av masser og toppdekke som for veitraseene. Rundt fundamentplassene skal det imidlertid ikke være høyere gjenstående fjellskjæringskanter enn maksimalt 1,5 meter. Større skjæringer enn dette sprenges ned og slakes ut mot terreng. I foten av permanente fjellskjæringer legges det ut jord/avdekkingsmasser slik som beskrevet under avsnittet om veier.

Mølletomten er hevet ca. 1 meter over plassen, og gjør at fundamentet har dårlig visuell forankring i plassen.

Ved å senke fundamentet ned på samme plan som plassen, blir inntrykket mye ryddigere.

Massetak (steinbrudd)

Det skal på et tidlig stadium i planleggingen velges ut flere aktuelle lokaliteter for steinbrudd, slik at man har noen reelle valgmuligheter for utførelse/formgiving. Aktuelle lokaliteter skal tilfredsstillende minst ett av følgende krav:

- Den aktuelle terrengformasjonen kan tas ut i sin helhet (kolle) slik at terrenget kan slettes mot omgivelsene
- Det kan drives kraterbrudd hvor det kan etableres et naturlig vannspeil i krateret etter endt anleggsdrift
- Steinbruddet har en god og avskjermet beliggenhet slik at inngrepet vil være lite synlig bortsett fra i de nære omgivelsene

Der det eventuelt blir stående igjen bakvegger i steinbruddet, skal kantene knekkes ned og slakes ut. Vrakmasse fylles i foten av bruddet. Toppkanten kan med fordel gis et variert preg, slik at noen fremstikkende nabber får stå igjen og bryte opp den sammenhengene kantlinjen visuelt, mens andre partier overfylles. Tildekkingsflatene jordkles/torvkles, fortrinnsvis med stedege masser. Dersom det oppstår lange sammenhengende skråflater, skal det vurderes å bruke kokosnett som sikring, se beskrivelse av behandling av løsmasseskråninger under avsnittet om veier.

Kryssende turstier og gamle ferdselsstier

Der de nye veiene krysser eksisterende får og turstier, skal de nye veiene anlegges på en slik måte at de ikke blir fysiske barrierer for stiene. Det betyr at kryssingen normalt skal skje i samme plan for både vei og sti.

Utsiktspunkter

Planområdet for Midtfjellet vindpark omfatter tre viktige utsiktspunkter og turmål: Beinatjørnsvarden, Handfjellet og Landasåta.

Utbygging av Midtfjellet vindpark skal skje på en slik måte at de kvalitetene som knytter seg til disse utsiktsstedene ikke ødelegges. Blant annet skal det settes ut benker, bord og søppelkurver enten ved selve utsiktspunktet eller ved de nærmeste møllene, slik at økt tilgjengelighet ikke medfører økt forøpling.

Dagens bruksmåter i landskapet skal videreføres

Vindparken skal utformes med tanke på løsninger som ivaretar tradisjonelt landbruk og skjøtsel av landskapet (beiting, sviing osv.).

Vegetasjonsetablering og gjødsling

Det arbeides for tiden i flere miljøer med kunnskapsoppbygging og forskning på naturlig revegetering. Mye er fortsatt på et tidlig erfaringsstadium, og usikkert. På Midtfjellet vindpark vil vi bruke de best kjente prinsipper for øyeblikket, men ser også nytten av å kunne bruke erfaring som erverves i løpet av byggeperioden.

Vi vil i utgangspunktet legge følgende prinsipper til grunn:

- Kun bruke stedegen avdekkingsmasse/vekstjord innenfra planområdet. Dype myrmasser skal ikke brukes til jordkledning, da de er næringsfattige, sterile og inneholder lite frømateriale som kan bidra til gjenvekst.
- Kun bruke stedegne arter/vekstmateriale. Såing av grasfrø er en nødløsning som skal unngås i Midtfjellet vindpark.
- Ta best mulig vare på strukturen i den naturlige torva, og å tilbakeføre/kle sårflatene så raskt som mulig etter avdekking. Minst mulig masser skal ligge i mellomdepot.
- På større flater der man ikke makter å legge tilbake intakt torv, skal det plugges fast noen torvflak på ca. 0,5 – 1 m² flate som kan tjene som naturlig frøbank for raskere spredning.
- I de to første vekstsesongene skal det ikke gjødsles. Hensikten er å unngå å gi for sterk stimulans til næringselskende arter, og å gi forrang til de stort sett mer næringsfattige artene som vi finner på Midtfjellet. Etter to år vurderes det om det skal gis tilskuddsgjødsling for å aksellerere gjenveksten. Forhåpentlig vil da de stedegne artene ha fått et forsprang på de mer næringsrike artene. Fagekspertise fra planteforskmiljøet ved UMB tas med på råd i disse spørsmålene, og også når det gjelder tilråding av eventuelle gjødselmengder og -typer.